

LIETUVOS RESPUBLIKOS FINANSŲ MINISTERIJA

Lietuvos Respublikos Seimo narei
Agnei Zuokienei

2010-04-19 Nr. ((7.59-02)-5K-1005149)-6K-
I 2010-03-01 Nr. 88

- 6K-1003521

DĖL BENDROVIŲ, TEIKIANČIŲ VARTOJIMO KREDITUS, VEIKLOS REGLAMENTAVIMO

Tikime Laisve

1990 KOVO 11

Finansų ministerija, išnagrinėjusi Jūsų 2010 m. kovo 1 d. raštą dėl bendrovių, teikiančių greituosius vartojimo kreditus, veiklos reglamentavimo, pagal kompetenciją teikia savo nuomonę šiame rašte išdėstytais klausimais.

Lietuvos Respublikos finansų įstaigų įstatyme nustatyta, kad licencinės finansinės paslaugos tai – finansinės paslaugos, kurių teikimu galima verstis tik gavus įstatymų nustatyta tvarka išduotą licenciją. Pažymėtina, kad nėra vieno teisės akto, kuris nustatytų sąrašą visų licencinių finansinių paslaugų: jas reglamentuoja įvairūs įstatymai. Pavyzdžiui, bankų teikiamas finansines paslaugas nustato Bankų įstatymas, finansų maklerio įmonių teikiamas paslaugas – Finansinių priemonių rinkų įstatymas, mokėjimo įstaigų teikiamas paslaugas – Mokėjimo įstaigų įstatymas ir kt. Minėtuose teisės aktuose įtvirtinti reikalavimai gauti licenciją licencinėms finansinėms paslaugoms teikti (pavyzdžiui, indėlių priėmimas, mokėjimo paslaugų teikimas, investicinių paslaugų teikimas ir kt.). Priežiūros institucija prižiūri tas finansų įstaigas, kurioms ji išduoda licencijas. Licencines finansines paslaugas teikiančias finansų įstaigas Lietuvoje prižiūri Lietuvos bankas ir Vertybinių popierių komisija, draudimo paslaugas teikiančias įmones – Draudimo priežiūros komisija.

Vadovaujantis Finansų įstaigų įstatymo 3 straipsnio 1 dalies 2 punktu skolinimas (įskaitant vartojimo kreditų teikimą) laikomas finansine paslauga. Šiuo metu galiojantys įstatymai nereikalauja kad asmenys, siekiantys imtis skolinimo veiklos, turėtų gauti atitinkamą licenciją. Skolinimas nėra licencijuojama veikla, nes šiai veiklai vykdyti įmonė gali naudoti savo išteklius, tuo tarpu bankai, vykdydami skolinimo veiklą, tam naudoja iš indėlininkų priimtas lėšas. Būtent dėl šios priežasties yra reikalingas indėlių priėmimo (t. y. bankų) licencijavimas.

Tačiau atkreiptinas dėmesys, kad įmonė, kuri verčiasi skolinimu ir ši veikla sudaro pagrindinę jos veiklos dalį, yra laikoma finansų įstaiga ir jai taikomi specialaus Finansų įstaigų įstatymo reikalavimai dėl steigimo, kapitalo, veiklos, verslo rizikos ir jos apribojimo ir kt., kuriais siekiama užtikrinti saugią ir patikimą finansų įstaigos veiklą. Pažymėtina, kad finansų įstaigų metinės finansinės atskaitomybės auditas yra privalomas. Audito ataskaitoje auditorius be kita ko turi pateikti informaciją apie tai, ar finansų įstaiga teisingai įvertino turtą, sudarė privalomus kapitalus, rezervus ir atidėjinius veiklos rizikai sumažinti, atitinka teisės aktų nustatytus saugios ir patikimos veiklos reikalavimus. Apibendrinus, skolinimu, įskaitant vartojimo kreditus, užsiimančioms įmonėms yra taikomi papildomi reikalavimai, nustatyti specialiaame – Finansų įstaigų įstatyme, kas netaikoma kitoms įmonėms.

Atsakydami į Jūsų klausimą dėl Finansų įstaigų bei draudimo įmonių veiklos reglamentavimo ir priežiūros koordinavimo komisijos (toliau – Koordinavimo komisija) veiklos, pažymime, kad Koordinavimo komisija, atsižvelgdama į pastaraisiais metais suaktyvėjusią greituosius vartojimo kreditus teikiančių įmonių veiklą, dar 2008 m. spalio mėn. nagrinėjo tokios

LRS_Zuokiene_Del_greituju_kreditu_reglamentavimo_2010_04_15

veiklos galimas neigiamas socialines pasekmes. Buvo atkreiptas dėmesys į tai, kad dėl nepakankamų finansinių žinių ne visi vartotojai geba deramai įvertinti savo finansines galimybes, greitųjų vartojimo kreditų sutarčių sąlygas, tikrąją paskolos kainą ir riziką. Buvo pažymėta, kad nors skolinimu besiverčiančios finansų įstaigos privalo laikytis specialių Finansų įstaigų įstatymo reikalavimų, tačiau vartotojų apsaugos požiūriu skolinimo veikla Lietuvos Respublikos teisės aktuose nėra pakankamai reglamentuota. Įvertinusi minėtas aplinkybes ir būtinybę imtis prevencinių priemonių visuomenės interesams apsaugoti, Koordinavimo komisija rekomendavo Finansų ministerijai kreiptis į Teisingumo ministeriją dėl reikalingų priemonių numatymo Lietuvos Respublikos teisės aktuose, siekiant išvengti greituosius vartojimo kreditus teikiančių įmonių veiklos galimų neigiamų socialinių pasekmių. Atsakydama į Finansų ministerijos kreipimąsi, Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba 2008 m. lapkričio 6 d. rašte pritarė nuomonei, kad galiojantys Lietuvos Respublikos teisės aktai nepakankamai užtikrina greitųjų vartojimo kreditų gavėjų teisių ir ekonominių interesų apsaugą ir informavo, kad minėtos problemos bus sprendžiamos perkeliant į Lietuvos teisinę sistemą 2008 m. balandžio 23 d. priimtą Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2008/48/EB dėl vartojimo kredito sutarčių ir panaikinančią Tarybos direktyvą 87/102/EEB (toliau – Direktyva 2008/48/EB).

Igyvendinant minėtą direktyvą ir siekiant stiprinti vartojimo kreditų gavėjų teisių apsaugą, Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2009 m. spalio 21 d. pritarė Vartojimo kredito įstatymo projektui ir pateikė jį Lietuvos Respublikos Seimui. Vartojimo kredito įstatymo projekto tikslas – užtikrinti aukštą kredito gavėjų teisių apsaugos lygį, padidinti vartotojų pasitikėjimą bei skatinti konkurencingumą tarp kredito davėjų. Siekiant šių tikslų įstatymo projekte nustatytos vartojimo kreditų teikimo sąlygos, vartotojų teisė gauti aiškiai ir suprantamai išdėstytą informaciją apie siūlomą kreditą, pareiga vartojimo kredito teikėjams tikrinti kredito gavėjų mokumą, numatyta vartojimo kredito davėjų priežiūros sistema ir kt.

Pažymėtina, kad visais atvejais, kai įstatyme nustatomi atitinkami reikalavimai ar ribojimai veiklai, turi būti vadovojamasi proporcingumo principu, t. y. reikalavimai turi būti proporcingi siekiamiems tikslams ir siekiamiems apsaugoti visuomenės interesams ir neturi būti griežtesni nei objektyviai pagrįsta. Todėl ir šiuo atveju svarstant galimybę teisės aktuose įtvirtinti vartojimo kreditus teikiančių įmonių licencijavimą ir griežtą riziką pagrįstą priežiūrą, reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad kreditų davėjai nesiverčia indėlių priėmimu ir teikdami paskolas nenaudoja indėlininkų lėšų, skirtingai nuo kredito įstaigų, kurių veikla dėl minėtų funkcijų yra licencijuojama ir joms taikoma finansinės rizikos ribojimu pagrįsta priežiūra: nustatomi kapitalo reikalavimai, likvidumo normatyvai ir kt. Riziką ribojančių reikalavimų nustatymo pagrindinis tikslas – apsaugoti kredito įstaigoms indėlininkų patikėtas lėšas. Tuo tarpu vartojimo kreditus teikiančios įmonės skolinimui nenaudoja iš visuomenės pritrauktų lėšų (tuo užsiimti teisę turi tik kredito įstaigos), todėl vartojimo kreditus teikiančių įmonių (ne kredito įstaigų) licencijavimas nebūtų pagrįstas, taip pat nėra poreikio joms nustatyti papildomų finansinę riziką ribojančių reikalavimų, be to, kurie nustatyti Finansų įstaigų įstatyme. Atsižvelgiant į tai, vartojimo kredito davėjų priežiūros sistema paprastai grindžiama ne rizikos ribojimo, o vartotojų apsaugos principu. Ši priežiūros sistema užtikrina kliento informavimo apie kredito teikimo sąlygų laikymąsi, reikalavimų vartojimo kredito davėjui vertinti vartojimo kredito gavėjo kredito riziką vykdymą, vartojimo kredito sutarties sudarymo reikalavimų laikymąsi.

Dėl finansinio išsilavinimo stokos dalis vartotojų ne visada turi galimybę tinkamai įvertinti vartojimo kreditų sutarčių sąlygas ir savo galimybes prisiimti finansinius išpareigojimus bei dėl to kylančias pasekmes. Dėl to informacijos atskleidimas apie vartojimo kredito suteikimo sąlygas yra ypač svarbus. Šiame kontekste taip pat diskutuotina, ar tam tikros vartojimo kredito sąlygos turi būti reglamentuojamos ir nustatomi atitinkami apribojimai, o jeigu taip – tai kokia apimtimi.

Sprendžiant minėtas problemas kaip viena iš alternatyvų dažnai nurodoma galimybė įtvirtinti vartojimo kreditų metinės palūkanos normos ir/ar delspinigių dydžio ribojimą. Diskutuojant šiuo klausimu, pažymėtina, kad istoriškai palūkanas ribojančios taisyklės buvo taikomos tiek Europoje, tiek ir kitur pasaulyje. Šios taisyklės buvo laikomos vartotojų apsaugos sistemos dalimi. Tačiau tokių taisyklių ilgainiui dauguma šalių atsisakė ir perėjo prie nesąžiningos komercinės veiklos vartotojų atžvilgiu draudimo užtikrinimo ir teismų praktikos šiose srityje

plėtojimo. Pavyzdžiui, Vokietijoje labai didelės palūkanų normos gali būti pripažintos kaip nesąžininga komercinė veikla vartotojo atžvilgiu ir toks sandoris gali būti pripažintas niekiniu. Remiantis Vokietijos teismų praktika, sandoris laikomas nesąžiningu, jeigu palūkanų normos yra daugiau nei 100% didesnės lyginant su vyraujančiomis rinkoje. Vis tik palūkanas ribojantys teisės aktai dar yra keliose Europos šalyse, pavyzdžiui Prancūzijoje, Ispanijoje. Prancūzijoje draudžiama teikti paskolas, kurių palūkanos daugiau nei trečdaliu didesnės, nei vidutinės kredito įstaigų taikomos palūkanos. Ispanijoje palūkanos laikomos neteisėtomis, jeigu jos „reikšmingai didesnės nei normalu“, arba yra „neproporcingos“. Estijoje palūkanų normos ribojimas buvo nustatytas maždaug prieš metus pakeitus Civilinį kodeksą. Minėtais pakeitimas numatyta, kad vartojimo kreditas gali būti laikomas „neatitinkantis geros moralės“, jeigu palūkanos yra 3 kartus didesnės nei kredito įstaigų teikiamų vartojimo kreditų palūkanos. Tokiu atveju sandoris gali būti pripažintas niekiniu. Pažymėtina, kad, mūsų žiniomis, svarstant projektą Estijoje buvo prieštaraujama konkrečiau skaičiaus (t. y. 3) nurodymui. Pagrindiniai prieštaravimo argumentai buvo tai, kad nurodžius konkretų skaičių pripažįstama, jog visos kitos mažesnės palūkanos laikomos kaip atitinkančios geros moralės principus.

Apibendrinant Europos šalių praktiką palūkanų ribojimo srityje pažymėtina, kad labai mažai valstybių turi konkretų draudimą didelėms palūkanų normoms. Didžioji šalių dauguma palūkanų dydžio ribojimui taiko (jeigu iš viso taiko) nesąžiningos komercinės veiklos draudimo nuostatas.

Finansų ministerijos nuomone, vartojimo kreditų palūkanų ribojimas galėtų pažeisti ūkinės laisvės principą, suvaržytų ir iškraipytų rinką. Palūkanų ribojimas prilygtų valstybiniam kainų reguliavimui. Be to, tai neišspręstų didesnio rizikingumo vartotojų apsaugos problemų, o atvirkščiai – šiems vartotojams dar sunkiau būtų gauti jų rizikingumo lygį atitinkantį vartojimo kreditą, jie galėtų pradėti ieškoti nelegalių skolinimosi galimybių. Manytume, kad siekiant apsaugoti vartotojus nuo per didelių vartojimo kredito palūkanų, delpinigių, laiškų (pranešimų) kainos ir kt., galima būtų stiprinti nesąžiningos komercinės veiklos vartotojų atžvilgiu draudimo reglamentavimą numatant kriterijus, pagal kuriuos Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba bei teismai galėtų vystyti savo praktiką. Toks reguliavimo būdas atitiktų užsienio šalių patirtį.

Kitas, ne ribojimu ir suvaržymais pagrįstas, būdas spręsti greitųjų vartojimo kreditų gavėjų apsaugos nuo pernelyg didelių finansinių išpareigojimų problemą gali būti tinkamo vartotojų informavimo apie jiems teikiamas paslaugas užtikrinimas. Dėl nepakankamo finansinio raštingumo ir tinkamos informacijos apie teikiamą vartojimo kreditą stokos vartotojai ne visada sugeba tinkamai pasirinkti finansines paslaugas pagal savo poreikius ir galimybes, tuo pačiu ir įvertinti vartojimo kreditų sutarčių sąlygas, tikrąją paskolos kainą ir riziką, t. y. įvertinti visas šio numatomo prisiimti išpareigojimo pasekmes sau ir savo šeimos turciniams interesams. Pakankamas vartotojų informavimas turėtų būti užtikrinamas nustatant pareigą vartojimo kredito davėjui teikti vartotojui būtiną informaciją pagal nustatytus informacijos pateikimo standartus, tuo pačiu ir vartotojo teisę į aiškiai ir suprantamai pateikiamą informaciją apie vartojimo kreditus. Pažymime, kad būtent toks vartojimo kreditų reguliavimo kelias yra pasirinktas ES lygiu priėmus Direktyvą 2008/48/EB, kurią įgyvendina Vartojimo kredito įstatymo projektas.

Jūsų rašte išskiriami vartojimo kreditai ir vartojimo paskolos kaip atskiros veiklos bei išreiškiamas susirūpinimas, kad Vartojimo kredito įstatymo projektas nebus taikomas subjektams, teikiantiems vartojimo paskolas. Norėtume pastebėti, kad pagal įstatymo projektą vartojimo kreditu iš esmės bus laikoma bet kokios formos paskola fiziniam asmeniui, jeigu ji yra mažesnė nei 75 000 eurų ir nėra užtikrinta nekilnojamojo turto įkeitimu (visas išimčių sąrašas pateikiamas įstatymo projekto 3 straipsnyje). Atsižvelgiant į tai, priėmus Vartojimo kredito įstatymą, jo nuostatų turės laikytis visi ūkio subjektai, kurie teiks šiame įstatyme nustatytus požymius atitinkančias paskolas vartotojams.

Apibendrinant reikėtų pasakyti, kad Lietuvoje vartojimo kreditus teikiančių subjektų veikla šiuo metu nėra pakankamai reglamentuota vartotojų apsaugos požiūriu. Šių subjektų veikla nėra prižiūrima, taip pat nėra patikimos statistinės informacijos apie vartojimo kreditų davėjus (vartojimo kreditų davėjų finansinę padėtį, jų suteiktų kreditų būklę, vartojimo kreditų gavėjų skaičių ir kt.), nepakankamai saugios vartojimo kreditų gavėjų asmens identifikavimo ir rizikos vertinimo procedūros, nėra užtikrinta vartotojo teisė į aiškiai ir suprantamai išdėstytą informaciją

apie siūlomą vartojimo kreditą, kad vartotojas galėtų priimti pagrįstą sprendimą, nesudaryta galimybė vartotojui per tam tikrą laikotarpį atsisakyti vartojimo kredito sutarties. Seimui pateiktu Vartojimo kredito įstatymo projektu siekiama spręsti minėtas problemas. Finansų ministerijos nuomone, šio įstatymo priėmimas bus svarbus žingsnis vartojimo kreditų reglamentavimo ir vartotojų apsaugos užtikrinimo srityse Lietuvoje.

Vienas svarbesnių Vartojimo kredito įstatymo projekto naujovių yra tai, kad juo bus sukurta vartojimo kredito davėjų priežiūros sistema, pagrįsta vartotojų apsaugos principu, o priežiūros funkcija pavedama Valstybinei vartotojų teisių apsaugos tarnybai, kuri šiuo metu atlieka vartotojų skundų nagrinėjimą ne teismo tvarka vartojimo kredito srityje. Pažymime, kad iki šiol nei Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba, nei jokia kita Lietuvos Respublikos institucija nėra sukaupusi žinių, įgūdžių ir kompetencijos vartojimo kredito davėjų priežiūros srityje. Tačiau manome, kad Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba išvystys šiuos gebėjimus ir tinkamai vykdys jai įstatymu pavestas funkcijas.

Tikimės, kad Seimui priėmus Vartojimo kredito įstatymą bus išspręstos šiuo metu esančios problemos vartojimo kreditų davėjų veiklos reglamentavimo ir vartojimo kredito gavėjų teisių apsaugos srityse. Esant poreikiui, esame pasiruošę diskutuoti dėl tolesnio vartojimo kreditų reglamentavimo tobulinimo galimybių.

Pagarbiai

Finansų ministrė

Ingrida Šimonytė